

milyen, vagy csak másodrendű paraméter volt a tudományos teljesítmény értékelésében. Az is kétségtelen, hogy a szabadalmi bejelentések száma (hasonlóképpen a publikációkéhoz) önmagában nem jelent minőséget, és nem mutatja a benne rejlő tudás jelentőségének. A felhasználási monopólium, a költségek pedig egészen más jellegűvé teszik a szabadalmat, mint a publikációt, így igen nehéz a különféle változókat a tudományos értékelés számára számszerűsíteni. Spanyolország tudományos (és műszaki) életében az utóbbi időben számos – jogszabály-módosításokon is alapuló – változás következett be, amelyben az innováció is nagyobb szerepet kapott. Így a szabadalmak a bibliometria számára új terepet jelentenek, és az eredmények felhasználhatók a kutatói tevékenység, a kutató intézmények, vagy akár országok K+F politikájának értékelésében.

(Mohor Jenő)

szoftver kiválasztását, a Dspace testre szabását, licencek alkalmazását és a tartalom begyűjtését az archívum számára. A tanulmány közvetlen betekintést nyújt az intézményi archívum kialakításával kapcsolatos, különböző típusú feladatokba, és példája egy olyan rendszernek, amely projekt-finanszírozás nélkül jött létre.

(Autoref.)

Lásd még 319-320, 334

Könyvtárgépesítés, könyvtárépület

Könyvtárépítés, -berendezés

Audiovizuális, elektronikus, optikai információhordozók

07/326

BARWICK, Joanna: Building an institutional repository at Loughborough University: some experiences = Program. 41.vol. 2007. 2.no. 113-123.p. Bibliogr. 9 tétel.

Intézményi archívum kialakítása a Loughborough Egyetemen

Elektronikus publikáció; Hozzáférhetőség; Megőrzés; Szoftver

A cikk összegezi azokat a tapasztalatokat, amelyeket a Loughborough Egyetem az intézményi archívum felállításakor szerzett, kiemelve néhány kulcsfontosságú, mérlegelendő kérdést, a kihívásokat és a választásokat. Felvázolja a 12 hónapos kísérleti szakasz során felmerült, sokféle döntési folyamatot, többek között a megfelelő

07/327

LOŠTÁKOVÁ, Danuše: Trendy vývoje evropských knihoven = Knižnica. 8.roč. 2007. 5.no. 38-43.p.

Res. angol nyelven

Európai könyvtárépítési trendek

Könyvtárépület; Közművelődési könyvtár; Nemzeti könyvtár; Tudományos és szakkönyvtárak

Az olomouci Palacky Egyetem épületének rekonstrukciója kapcsán nyílt a szerzőnek lehetősége a modern európai könyvtárak megismerésére és egy csehországi könyvtárépítészeti konferencia megrendezésére 2001-ben, *Könyvtár és építészet* címmel. A tavalyi utrechti LIBER-konferencián megfogalmazták a korszerűség elvárásait az épülettel szemben: az információhoz való gyors hozzáférés, átlátható tájékozódás, jó kommunikáció, alkalmas munkakörnyezet, inspiráló légkör. A tervezés előtt fontos a könyvtár típuson-

ként eltérő feladatainak megfogalmazása.

A nemzeti könyvtárak között a brit, a francia és az észti könyvtár szolgált mintául. A British Library építéskor mindenben a használók igényeit helyezték előtérbe. Elkülönülnek a zajos és csendes övezetek, elmélyült munkára és pihenésre egyaránt alkalmas. A könyvtár központja az üvegből és bronzból készült hatszintes királyi könyvtár. A brit nemzeti könyvtár a világ egyik legnagyobb gyűjteményeként 15 millió könyvvel, 8 különböző olvasóteremmel, étteremmel, kiállítótermekkel várja látogatóit.

A francia nemzeti könyvtár Szajna-parti épülete a világ egyik legmodernebb könyvtára. 4 toronyraktárában fénytől védve tárolják a 10 millió könyvet. A tornyok közötti részen erdei környezet érintkezik az üvegfalakkal. Hatalmas recepció, ruhatár, átlátható információs tér fogadja a látogatókat. Az állomány szakterületenként, összesen 24 olvasóteremben található. A raktárakból automatikus rendszer szállítja a dokumentumokat. A modern belső tér fából, betonból és üvegből készült. Tervezője szerint olyan hely, ahol „elveszhetünk és újra magunkra találhatunk”.

A késő szovjet építészet egyik legérdekesebb létesítményét, a tallini Észt Nemzeti Könyvtárat 1993-ban nyitották meg. Távolról inkább ódon katedrálisra emlékeztet, mint könyvtárra. 3 milliós, zömmel társadalomtudományi gyűjteményt őriz, a főváros kulturális és konferencia-központja. Épülete az ó- és újváros határán jól illeszkedik a régi és modern Tallin kettős építészeti hagyományaihoz. A nyilvános könyvtárak a települések szívében találhatóak, alkalmazkodnak az új, komplex használói igényekhez, gyakran található bennük konferencia- és kiállítóterem, étterem, kávézó, üzletek és fitness centrum.

A Drezdai Állami és Egyetemi Könyvtár 9 milliós gyűjteménnyel, 1000 olvasói hellyel, 3 szinten fogadja a napi 3000-6000 látogatót. A földszinti központi olvasóterem este 22 óráig tart nyitva. Jellemző építészeti megoldása az üvegfalakkal való szeparálás (pl. a fénymásoló terek).

A Bécsi Városi Könyvtár külterületen található épülete hatalmas hajóra emlékeztet, óriási lépcsőházában pihenni is lehet. Jól megközelíthető, közvetlenül egy metróállomás fölött található. A könyvtár belsejében csendes, zajmentes övezetek, az emeleten internet-galéria és kiállítóterem található.

A Chemnitzi Városi Könyvtár egy 1869-ben épült, 2004-ben följújtott kereskedőházban található. A bejáratánál elektronikus tájékoztató rendszer segíti az orientációt. A kölcsönzői térben önkiszolgáló kölcsönzőgépek működnek. A dokumentumok továbbítása a könyvtár területén teljesen automatikus. A könyvtár része a kávézó, ahol újságokat is olvashatnak a látogatók.

Cseh területen két új modern tudományos könyvtár épült, a libereci és a brnói morva könyvtár. A libereci könyvtár egyedülálló kompozíciója hármas funkciót szolgál: kulturális, művelődési és információs szolgáltatásaival regionális, városi és tudományos könyvtárként működik. Rendelkezik csendes és zajos övezetekkel, kiállítótermekkel, kávéházzal. A brnói könyvtár főként a felsőoktatási hallgatókat szolgálja, az épület két nagy raktartoronyból és a középső szabad, kommunikációs térből áll, elkülönítve a csendes és hangos övezeteket. Nagy olvasótermek, kölcsönzők, konferenciaterem, kávézó, könyvkereskedés, és tanulási terek találhatóak a mélygarázs fölött.

A felsőoktatási könyvtárak közül az Utrechti Egyetemi Könyvtár emelkedik ki építészeti megoldásaival. Az építész elképzelése a monumentális, égbe nyúló épülettel kapcsolatban az volt, hogy felhő benyomását keltse. A könyvtár tere hatalmas, flexibilisen alakítható. A falak túlnyomóan sötétek, a padlózat fehér, a pihenő helyek élénkvoros színűek. Az egész könyvtár rendkívül inspiráló, hatásos.

Könyvtárak építésére a tapasztalatok alapján a jövőben is szükség lesz, szolgáltatásaik nélkülözhetetlenek, atmoszférájuk változatlanul meghatározó élmény a látogatók számára.

(Prókai Margit)

07/328

MAGNANI, Peter - ROMEO, Anthony: 6 tips to surviving library construction = Libr.J. 132.vol. 2007. 9.no. Suppl. 14-15.p.

6 ötlet a könyvtári építkezés túlélésére

Átéptítés; Fiókkönyvtár; Városi könyvtár; Vezetés

A New York-i *Queens* negyed tizenkét köz-könyvtárának (QL) a rekonstrukciója 2006-ban kezdődött. A felújítás és átalakítás mellett új eszközökkel és bútorokkal látták el őket, és mindez mindössze hét hónap alatt 8,8 millió dolláros költséggel zajlott le. (Hasonló felújítás vár a kerület többi köz-könyvtárára is a következő három évben.) A QL összesen egy központi könyvtárral, huszonhat fiókkönyvtárral és hat felnőttoktatási központtal rendelkezik. (A QL nagyságrendjéről érdemes annyit tudni, hogy forgalma 2006-ban több mint 20 millió egységre rúgott.)

Már a 2003-as pénzügyi évben döntöttek a szolgáltatások reformjáról: több önkiszolgáló elem bevezetéséről és olvasóbarát szolgáltatások megvalósításáról, de csak 2006-ban vágtak bele a felújításokba (lépcsőzetesen).

A cikk bemutatja a rekonstrukció megtervezésének és lebonyolításának fázisait, és azokat a tapasztalatokat is ismerteti, melyekre érdemes figyelni a hasonló munkálatok során, majd az alábbi tanácsokat adja:

- Készítsd fel az érintetteket a változásokra: ismertesd a célkitűzéseket, kommunikálj, és hallgasd meg a kétkedőket is!
- Építs csapatot, és dolgozz velük együtt (fontos a felelősök kijelölése és a sikerek megosztása is), és fél szemmel a teljes projektre is figyelj!
- Becsüld meg a felújítás kihatásait, és jelöld ki, kinek a szükségleteit kell legelőször kielégíteni (lakosság, beruházók, kollégák)!
- Tartsd mozgásban a dolgokat, és készülj fel a legváratlanabb helyzetekre is (válságmegoldás)!

- Használj fel minden kéznél levő tehetséget (reálisan felmérve a kollégák képességeit)!
- A jó kommunikáció nagyon fontos, de legalább ilyen lényeges a tervezés; sohasem ígérjük olyasmit, amit nem tudunk betartani.

(Murányi Lajos)

07/329

IL'INA, E.P.: Rossijskaâ gosudarstvennaâ biblioteka: ot koncepcii rekonstrukcii k intellektual'nym zdaniâm = Naučn.Teh.Bibl. 2007. 4.no. 21-28.p.

Az Orosz Állami Könyvtár: a rekonstrukció koncepciójától az intelligens épületig

Könyvtárépület -nemzeti; Nemzeti könyvtár

Az Oroszországi Állami Könyvtár (Rossijskaâ gosudarstvennaâ biblioteka = RGB) az Oroszországi Föderáció népeinek különösen értékes kulturális öröksége. 29 épületben összesen 133,2 ezer m²-et foglal el. Az épületek nagy része Moszkva központjában található, közülük 15 építészeti, történelmi vagy kulturális emlék, vagy értékes történelmi-városépítészeti objektum. Mindössze két épület van az elővárosokban.

Az előírások szerint az RGB állományainak tárolására min. 110 ezer m² szükséges, jelenleg azonban csak 64,65 ezer m² (60%) áll rendelkezésre. Az állomány éves gyarapodása kb. 350 ezer dokumentum, ami további 875 m²-t jelent. Az olvasói terekben sem jobb a helyzet: itt a szolgálati helyiségek területe mindössze a szükségesnek a 43%-a. A kiutat a meglévő épületek rekonstrukciója és újabb építkezés jelentette. 1985-től kormánydokumentumok rögzítik az újjáépítést és a bővítést. 1994–1997 között dolgozták ki a rekonstrukcióról és új épületek létesítéséről szóló koncepciót. Ennek vezérfonala az olvasók kiszolgálásának lényeges jobbítása volt a meglévő könyvtári épületegyüttes korszerűsítésével és új épületek üzembe állításával. A meglévő épületekben a célt az olvasói helyek minőségének

javításával és az új információs technológiák bevezetésével kellett elérni. A feladatot a műemlék épületek kötöttsége tette még bonyolultabbá. Emellett különböző okok miatt csökkent Moszkva központjában az RGB által használható földterület nagysága, a felújítandó épületek összterülete több mint 8 ezer m²-rel lett kisebb. Mindezek miatt az eredeti koncepciót át kellett dolgozni, az új változatot a moszkvai polgármesteri hivatal 2002 januárjában fogadta el. 2003-ban, az RGB fennállásának 175. évében az orosz kormány jóváhagyta a könyvtár 2003–2010-re szóló rekonstrukciós, felújítási és építési tervét. Ez a munkálatokat öt szakaszra bontva irányozza elő. Az első szakasz terveiben szerepel:

- az ún. Paškov-ház (12 ezer m²) felújítása, ebben kap helyet a kéziratár, a térkép- és a kottatár, valamint a kiállításoknak és egyéb rendezvényeknek helyet adó tér;
- a Šahovskij palota épületegyüttesének felújítása (4 ezer m²) az ázsiai és afrikai gyűjtemény számára;
- az RGB központi könyvraktárának műszaki megújítása (30 ezer m²), ahol a 43 millió egységből 23 millió könyv található.

A Paškov-házban (az RGB régi épületében) a munkák 2002–2005 között folytak. A sikerhez nagyban hozzájárult az építészek és a könyvtárosok együttműködése.

A Keleti irodalom központját mint az RGB önálló szervezeti egységét 1993-ban kormányhatározattal hozták létre, 1995-ben kapta meg a Šahovskij-palotát. A munkák 1999-től négy éven keresztül folytak. A megújult épületben 7 olvasóterem működik, a raktárban több mint 800 ezer dokumentum számára van hely, létesült egy konferencia- és egy kiállítóterem, helyet kapott a Keleti gyűjtemény c. folyóirat szerkesztősége, továbbá adminisztratív és szolgálati helyiségek. A központi raktár épületét 1930-ban kezdték építeni 32,6 ezer m²-re, 10 millió dokumentumra számolva. Különböző okok miatt az építkezés lassan haladt, és nem fejeződött be a 2. világháború kitöréséig. A háború alatt a fő feladat az

állományok védelme volt, ezért 1941-ben megkezdődött az állományok átköltöztetése a még nem kész épületbe. A háború végére a 18 szintes épületet teljesen birtokba vették. Az állományok növekedésével azonban ez a hely is szűknek bizonyult, 1964-ben a padlástérben kialakították a 19. szintet, ami újabb 800 ezer könyv elhelyezésére volt elegendő. Az újabb helyszűke 1971-ben jelentkezett. Ez alatt az idő alatt azonban se tatarozásra, se a műszaki rendszerek megújítására nem került sor, aminek következtében az épület nem felelt meg a munka- és tűzvédelmi előírásoknak. 1997-ben az UNESCO szakértői munkacsoportjának ajánlására a francia kormány 63 millió francia frank beruházási hitelt adott a műszaki berendezések korszerűsítésére. A munkák 1999 nyarán kezdődtek, és 2002 októberében fejeződtek be. A világon először a munka az állomány kiköltöztetése nélkül folyt. Az olvasók folyamatos kiszolgálása érdekében négy-szintes blokkokra osztották a munkaterületet, és a csúszó zsaluzáshoz hasonló módon haladtak. Az automatikus tűzjelző rendszert a riasztásra automatikusan működésbe lépő vízfröcskölő rendszer, tűzbiztos ajtók egészítik ki. Korszerűsítették a világítási rendszert, újra üvegezték az épületet. A kívülről fényelnyelő, háromrétegű megoldás eredményeként az ablakok közelében is 50–70%-kal csökkent a megvilágítás. A belső berendezések és a bútorok egyedi tervek alapján készültek. A műszaki berendezések irányítása automatizált, ezért az épületet intellektuálisnak is lehet nevezni. Szakértői becslések szerint az integrált rendszerek az épület működtetésében legalább 15%-os megtakarítást eredményeznek, kevesebbet kell költeni az egyes részeket működtető szakemberek képzésére. Az épületben helyet kapott egy kiállítóterem is, ahol a korábban csak az olvasókkal foglalkozó könyvtárosok fogadják a különböző küldöttségeket, vezetik az irodalmi klubot.

Az építkezés befejeztével láthatóvá váltak a terv hiányosságai, menet közben azonban nem mindig szabad közbeavatkozni. Az újabb helyhiány

problémájának megoldását a 2010-ben megnyíló új épülettől várják.

(*Viszocsekné Péteri Éva*)

07/330

MIRIBEL, Marielle de: „Chut! Vous faites trop de bruit!”. Quel silence en bibliothèque aujourd'hui? = Bull.Bibl.Fr. 52.tom. 2007. 4.no. 76-83.p. Bibliogr.

Res. angol, német és spanyol nyelven

„Psz! Nagyon zajonganak!” – Milyen is a csend a mai könyvtárban?

Épületgépészet; Könyvtárépület

A zaj meghatározása igen szubjektív. Ezért az a könyvtári környezet, ami az egyik embernek csöndes, a másiknak zajosnak tűnhet. A zaj és a csend között az egyéni érzékelés széles skálája húzódik: a relatív csend, a vallásos, spirituális csend, a suttogás, a csacsogás, a beszélgetések természetes zaja stb. Ki tud közöttük eligazodni, és hogyan alkothatunk valamiféle normát arra vonatkozóan, hogy mettől kezdve beszélünk zajról és mi az, ami már nem csend?

A zaj belső vagy külső forrásból származhat: ha építkeznek, akkor elengedhetetlenül fontos a jól szigetelő ablak használata, ha viszont belső forrásból jön a zaj, akkor azt a klímaberendezéstől kezdve a felvonóig minden okozhatja, főként azonban az emberi tevékenységből származik. Az emberek tevékenysége által okozott zaj ugyanaz, mint amit az élet zajaiként ismerünk: járnak, leülnek, lélegznek, sóhajtnak, köhögnek, tologatják a széküket, és használják a dokumentumokat. A könyvtári zaj egy kicsit más: telefonok csörögnek, fénymásolók, informatikai berendezések zörögnek, a számítógépek billentyűzete kattog, könyvtárosok válaszolnak az olvasók kérdéseire, vagy egyszerűen beszélgetnek velük, eligazítják őket. Ez a zaj összekötetésben áll a gépekkel, a könyvtári munkával és az átlagos emberi tevékenységgel. Amikor a könyvtárosokat kérdezik, hogy milyen

zajt tartanak zavarónak, akkor elsősorban az olvasók egymás közötti beszélgetését említik. Ez a harmadik zajhelyzet és a vélemények szinte azt sugallják, hogy a könyvtárosok, akik sokféle zajforrással képesek megbarátkozni, képtelenek elfogadni az olvasók e magatartását. A könyvtárosok nézete szerint a könyvtár mindenekelőtt az olvasók és a rendelkezésükre álló gyűjtemények találkozóhelye kell, hogy legyen, miközben a digitális korszakban a könyvtár patinája egyre inkább a háttérbe kezd szorulni, és egyre fontosabb a könyvtáros-olvasó, olvasó-olvasó közötti kapcsolat. Felmérések bizonyítják, hogy az olvasók sokszor a könyvtárat tartják a legkellemesebb helynek, kár lenne ezt a pozíciót elveszíteni.

Talán érdemes lenne a „Mit tegyünk, hogy az olvasók ne zajongjanak?” kérdést más szemszögből nézni és így feltenni: „Hogyan tudnánk az emberi cselekvéssel természetesen járó zajokat csökkenteni?” A zaj csökkentése gyakran személyes közbelépéssel történik. Hordozható telefonok csöngésekor, kisebb csoportok beszélgetésénél a könyvtáros az, aki ha közbeavatkozik, gyakran szembesül az olvasók elégedetlenségével.

A zaj csökkentése sokféle módon történhet. Építészeti elemek segítségével, pl. zajszigetelő falakkal, fényes felületek alkalmazásával. A kerek helyiségek építése szintén jó, mert a középpont felé, a galériák pedig egyik szintről a másikra terelik a zajokat. Ugyancsak minden jó, ami a légtérben lebeg, úszik ezzel vibrációt bocsátva ki magából. Bármiféle szőnyeg, padlószőnyeg, függöny, faburkolat, könyv és tapéta szintén használható zajnyelő tulajdonságuk miatt. A járófelület, a föld hangszigetelése a betonajzatba épített polisztirol darabok beépítésével vagy a 8 cm magasan, keresztben vágott és állított faparketta vagy padló használatával kitűnően megoldható. A falak és a plafon zajszigetelése gipszkar-ton elemek alkalmazásával oldható meg.

Az olyan jelenségek, mint világosság és félhomály, sötétség, hideg színek, hideg felületek, meleg színek, meleg felületek hatással vannak a felhasználókra. Vagy beszélgetésre, vagy el-

csendesedésre inspirálják őket. A belső terek bútorainak elhelyezése, az összenyitott nagy terek bútorokkal történő megosztása sokat jelent. Ha úgy rendezzük az olvasói asztalokat egymás mellé és egymással szemben, hogy a szemben ülő olvasók szeme találkozhasson, amikor felnéznek a munkájukból, nagy esélyünk van arra, hogy a verbális kommunikáció előbb-utóbb elkezdődik. Ha az asztalok elrendezésekor a hagyományos osztálytermi megoldást választjuk, akkor biztosak lehetünk abban, hogy csak az egymás mellett ülők fognak beszélgetni. Ha valami dísszel, ráccsal körbezárjuk az egyes munkaállomásokat, akkor kifejezetten a koncentrált figyelemmel történő munkára serkentjük az olvasókat. A svédországi Malmö médiatárának belsőépítészeti megoldása és polcainak, bútorainak elrendezése szép példája a fentebb említetteknek.

Végeredményként levonhatjuk azt a következtetést, hogy ha az olvasók azért jönnek a könyvtárba, mert elmélyült munkára vágnak, akkor a könyvtárnak biztosítania kell ennek feltételeit, de ha azért érkeznek, hogy jól érezzék magukat és kulturált, kellemes környezetben kívánják idejüket eltölteni, akkor nekik is meg kell adni az igényeiknek megfelelő teret. A könyvtár feladata annak megoldása, hogy heterogén olvasóközönségének tagjai ne zavarják egymást.

(Pajor Enikő)

Lásd még 318, 331

Számítógép-szoftver

Lásd 265, 326

Elektronikus könyvtár

07/331

POMERANTZ Jeffrey - MARCHIONINI, Gary: The digital library as place = J.Doc. 63.vol. 2007. 4.no. 505-533.p. Bibliogr.

A digitális könyvtár mint hely

Elektronikus könyvtár; Információszerzés; Munkafolyamat

A cikk a hagyományos és digitális könyvtárak által kitöltött könyvtári terek kérdéseivel foglalkozik. A könyvtár mint hely a szerzők értelmezésében olyan, tudatosan megtervezett tér, ahol a dokumentumok és használók találkoznak, ami összhangban áll a használói közösségek szociális és kulturális szükségleteivel, és támogatja őket ilyen tevékenységeikben. E fogalom átvihető a digitális könyvtárakra is. Ebből kiindulva a szerzők szerint a könyvtári tereknek három tényezője van: a fizikai tér, a használók és a funkciórendszer, ami a használókat a könyvtári térbe vonzza. A digitális könyvtárak számának növekedésével és az elektronikus hozzáférés bővülésével két tendencia látszik kibontakozni: csökken a könyvtár tároló illetve megőrző funkciója, az egyéni vagy közös munka, illetve a közösségi élet helyeként viszont nő a jelentősége.

(Autoref. alapján)

07/332

KNOLL, Adolf: K Evropské Digitální Knihovne = Čtenář. 59.roč. 2007. 5.no. 130-135.p.

Egy európai digitális könyvtár felé

Adatvédelem; Együttműködés -nemzetközi; Elektronikus könyvtár; Megőrzés; Szerzői jog

2005 márciusában látott napvilágot az Európai Parlament és a Tanács határozata az Európában található digitális tartalmak hozzáférhetőségének biztosításáról, hasznátságának növeléséről. Az Európai Bizottság (EB) erre reagálva 2005. április 30-án jelentette meg *i2010: Digitális könyvtárak* című közleményét, amelyet a szakemberek online konzultáció formájában vitattak meg. A konzultáció során olyan kérdések merültek fel, amelyek megválaszolása a té-

mában való nagyobb elmélyülést igényelt. Ezért szakértői csoport jött létre, amely húsz élvonalbeli szakemberből áll, akik különböző területeket képviselnek. Tagjai között található az USA Internet Archívumának vezetője, a Google egyik képviselője, és – az egyéb szakembereken kívül – három könyvtáros: a *Német Nemzeti Könyvtár* igazgatónöje, a *British Library* igazgatónöje és a *Cseh Nemzeti Könyvtár* főigazgató-helyettese. A szakértői csoport három munkacsoporttal rendelkezik: az első a *szerzői jogokkal* foglalkozik, a második a *tudományos örökséggel*, a harmadik pedig a *webtartalmak indexelésével*.

A tudományos információk külön kezelésének, a tudományos örökségnek a kulturális örökségről való leválasztásának oka, hogy a kutatás eredményeihez való – mielőbbi – hozzáférés kiemelt jelentőséggel bír a kutatás, a tudományos tevékenységek színvonalának szempontjából. Ezen a ponton nagymértékben megoszlik a kutatók, a tudományos információkat szolgáltató intézmények (könyvtárak), valamint a tudományos publikációkat kiadó vállalatok véleménye.

A kutatók, a könyvtárak érvei:

- a nyílt hozzáférés megkönnyíti a tudományos eredmények terjedését, ezáltal hozzájárul a tudományos kutatás színvonalának növekedéséhez;
- az internetnek köszönhetően a tudományos publikációk árának csökkennie kellene, a folyóiratok ára azonban növekedett, s ez (negatív) hatással van a tudományos információkhoz való hozzáférésre;
- a kutatás költségeit az állampolgárok állják, ezért természetes, ha elvárják, hogy a befektetésük minél jobban megtérüljön.

A kiadók érvei:

- a hozzáféréssel semmi probléma, soha nem volt annyira jó, mint most;
- a megjelentetés pénzbe kerül, a kiadók jelentősen támogatják a kutatást azzal, hogy garantálják a tudományos cikkek színvonalát;
- a kiadói piacot a verseny határozza meg, nincsen szüksége állami intervencióra.

A digitális könyvtárakkal kapcsolatban különböző fórumokon felmerülő viták következményeként 2006. augusztus 24-én megjelent *A Bizottság ajánlása a kulturális anyagok digitalizálásáról és online hozzáférhetőségéről, valamint a digitális megőrzésről*. Az ajánlás végre egyértelművé tette a bizottság és az egyes tagállamok közötti munkamegosztást. Addig ugyanis a bizottság az államok illetékes szerveire bízta a digitalizálás megszervezését, finanszírozását, amelynek következményeként az egyes kormányok, minisztériumok meglehetősen elhanyagolták e területet. Az ajánlás a következő három területen vár el előrelépést az egyes tagállamoktól: tartalmak digitalizálása; online hozzáférhetővé tétel; a digitális adatok megőrzése. 2006 decemberében látott napvilágot *Az Európai Tanács Oktatási, Ifjúsági és Kulturális Bizottságának közleménye a kulturális javak digitalizálásáról és online hozzáférhetőségéről*, amelynek függelékében a tagállamok és a bizottság számára kidolgozott ütemterv található 2007-2009-re.

Jelenleg több, a leendő Európai Digitális Könyvtárhoz kapcsolódó kezdeményezés létezik, ilyen például a *TEL*, a *The European Library* (<http://www.theeuropeanlibrary.org>), a *TEL-ME-MOR*, *EDL*, *TELplus* stb. E kezdeményezések azonban nagyobb részt a nemzeti könyvtárak katalógusai-ban való keresésről szólnak, s csak kisebb részben a digitális könyvtárakról.

Megemlítenődök a *MICHAEL* és a *MICHAEL+* projektek, amelyek elsősorban a múzeumok digitális gyűjteményeiben való keresést szolgálják. A *MINERVA EC* az uniós tagállamok minisztériumai közötti együttműködés a kulturális és tudományos tartalmak digitalizálásának támogatására. Nagy port kavart, s kissé talán érdemtelenül vonta el a figyelmet más kezdeményezésekről (pl. a *TEL*-ről) Franciaország arra vonatkozó bejelentése, hogy *Europeana* elnevezéssel létrehozzák Európa digitális könyvtárát. Valójában ez esetben a *Gallica* elnevezésű digitális könyvtár átalakításáról van szó.

Mindent összevetve, bár láthatóak előremutató

európai kezdeményezések, az érintettekben továbbra is tudatosítani kell, hogy a szavak nem helyettesítik a tetteket, és megfelelő finanszírozás hiányában az európai digitális könyvtár megvalósításának a terve meghiúsulhat. Vanak persze reményt keltő példák is, mint a csehországi Manuscriptorium projekt, amely az Unió ENRICH projektjének köszönhetően jó eséllyel töltheti be „Európa digitális kéziratárának” szerepét.

Mindenesetre meg kell jegyeznünk, hogy még az út elején állunk, s érdemes vigyázó szemünket azokra az ázsiai országokra vetnünk (Korea, Kína), amelyekben a digitalizálás terén sokkal előrébb járnak, mint Európában vagy Amerikában.

(Dancs Szabolcs)

07/333

POTEŃGA, Joanna - ŚLASKA, Katarzyna: Cyfrowa Biblioteka Narodowa i Biblioteka Europejska - droga do Europejskiej Biblioteki Cyfrowej = Biul.Inf.BN. 2006. 4.no. 3-8.p. Bibliogr.lábjegyzetekben.

A lengyel digitális könyvtár és Az Európai Könyvtár (TEL) - egy európai digitális könyvtár felé

Együttműködés -nemzetközi; Elektronikus könyvtár; Nemzeti könyvtár

Míg tíz évvel ezelőtt Lengyelországban a digitális könyvtár létrehozásának gondolata újszerűnek és különlegesnek hatott, mára megkerülhetetlen tényezővé vált minden olyan könyvtár számára, amely komolyan gondol a gyűjteménye megóvására és olvasóinak hatékony kiszolgálására. Jóllehet már nincs olyan lengyel könyvtár, amelynek ne volna weboldala, online katalógusa, a gyűjtemények digitalizálása terén messze elmaradnak nyugati társaiktól.

Az első digitális könyvtárat 2002-ben indították el, a lengyel Nemzeti Könyvtár 2003-ban kezdte el gyűjteménye digitalizálását. A munkát az értékes, leginkább megóvásra szoruló dokumentu-

mok szkennelésével kezdték, minden digitalizált dokumentumról bibliográfiai leírást készítettek a Nemzeti Könyvtár online katalógusa számára. Minden szkennelt dokumentumot két külön fájlban tárolnak: az archiválást szolgáló fájl tiff-formátumú, 300 és 600 dpi közötti felbontású, míg a webes megjelenítés egy tömörített (jpg) formátumú fájl segítségével történik. 2004-ben külön szekciót hívtak életre a digitalizálás koordinálására, két évvel később létrejött a *Digitális Nemzeti Könyvtár (cBN Polona)*.

A cBN Polona célja a Nemzeti Könyvtár digitális gyűjteményeihez való széles körű, ingyenes hozzáférés biztosítása, valamint a dokumentumok hosszú távú megőrzése. Természetesen a cBN Polonát is érintik a szerzői jogi törvényből eredő korlátozások, amelyek éppen azokhoz a dokumentumokhoz való hozzáférést nehezítik meg, amelyek a legnagyobb népszerűségnek örvendenek (a 20. század második felének irodalma, tankönyvek, háború utáni sajtótermékek). A digitalizált dokumentumok ugyanakkor könnyen kezelhetőek, a navigálás egyszerű, másfelől a készítők azt is célul tűzték ki, hogy az elektronikus dokumentumok minél nagyobb mértékben tükrözzék az eredetijüket.

A munka szervezői a poznańi fejlesztésű, *dLibra* elnevezésű, digitális könyvtárak kialakítására készített rendszert tartották a legmegfelelőbbnek a célok megvalósítására. A szoftver lehetővé teszi a digitális könyvtárak közötti együttműködést (pl. közös keresőfelület kialakítását), gyors és hatékony navigálású megjelenítést, előnye továbbá, hogy „nyomon követi” a dokumentumot a kiválasztásától kezdve a feldolgozásán át egészen a visszahelyezéséig.

Különös jelentőséggel bír a digitalizált dokumentumok visszakereshetőségének, s ennek érdekében metaadatokkal való ellátásának a biztosítása. Ezért sor került a *dLibra* által is alkalmazott *Dublin Core* helyi implikálására, valamint a *MARC 21* formátumú leírások egyes mezőinek a nemzeti könyvtár OPAC-jából (*INNOPAC*) való konvertálására. Ily módon a digitalizált művek ke-

reshetőek a cBN Polona weboldalán, másfelől pedig – a 856-os mező alkalmazása révén – az INNOPAC-ból is közvetlen elérhetővé válnak. A lengyelországi Nemzeti Digitális Könyvtár létrejöttéhez nagymértékben hozzájárultak a különböző európai kezdeményezések. Így pl. az *i2010* kezdeményezés, vagy az Európai Bizottság 2006 márciusában napvilágot látott felhívása egy európai digitális könyvtár létrehozására. 2006 áprilisában a lengyel kulturális miniszter testületet hívott létre a kezdeményezéshez való csatlakozás jogi és szervezeti kereteinek kidolgozására.

A Lengyel Nemzeti Könyvtár 2007 januárjában csatlakozott az Európai Könyvtár (*The European Library, TEL*) elnevezésű kezdeményezéshez, amely 23 nemzeti könyvtár katalógusában teszi lehetővé a közös keresést, valamint hozzáférést biztosít a könyvtárak digitális gyűjteményeihez. A TEL-ben a keresés többnyelvű, integrált (közös keresőfelület), többszintű (lehet keresni az online katalógusokban és a digitális gyűjteményekben), valamint általános (bárki által hozzáférhető, jóllehet egyes digitalizált dokumentumok csak térítés fejében tölthetőek le).

A TEL a valamikor létrejövő *Európai Digitális Könyvtár* alapjának tekinthető. Lengyel szemszögből fontos, hogy ez utóbbi megvalósulásakor lehetőség nyílik a történelem hányattatásai során szétszóródott, különböző országokba került lengyel könyvtári és levéltári anyagok újbóli „virtuális” összegyűjtésére, egyesítésére.

(*Dancs Szabolcs*)

07/334

SPINELLA, Michael P.: JSTOR: past, present, and future = *J.Libr.Adms.* 46.vol. 2007. 2.no. 55-78.p.

A JSTOR (folyóiratok digitalizálási projektje) története és jövője

Digitalizálás; Együttműködés -belföldi; Elektronikus könyvtár; Folyóirat; Gazdaságosság -könyvtárban; Megőrzés

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A JSTOR (Journal STORAge=folyóiratok digitális archívuma) ma már a legtöbb amerikai egyetem és főiskola, és egyre növekvő számú külföldi felsőoktatási intézmény tipikus szolgáltatásává vált. A cikk a JSTOR növekedését követi nyomon 1995-ös, kísérleti digitalizálási projektként való indulásától kezdve a mai archívumig, amely 40 szakterület több mint 500 tudományos címét tartalmazza. A JSTOR missziójával kapcsolatban két alapvető jellemzőt emel ki a szerző: a címek digitális formában való védelmét és a lehető leg szélesebb körben való hozzáférhetővé tételét, és annak felbecsülését, milyen értéket képvisel a projekt a tudományos közösség számára. Ezenkívül a projektre váró kihívásokat és fejlődési irányokat is ismerteti.

(*Autoref.*)

Lásd még 277, 298, 302, 324

Kapcsolódó területek

Kiadói tevékenység

Lásd 257, 265